

De criminele mens volgens Cesare Lombroso

Criminelen zijn herkenbaar aan brede kaken, diepliggende ogen, een asymmetrisch gezicht, hoge jukbeenderen, afwijkende oren, een haviksneus, vlezige lippen en vaak aan doorlopende wenkbrauwen. Dat stelde de Italiaanse vader van de criminele antropologie Cesare Lombroso (1835-1909). Criminaliteit was volgens hem een overblijfsel uit een eerdere fase van de evolutie, dat alleen bij primitieve mensen voorkwam. Het zou in de loop van de tijd vanzelf verdwijnen.

Cesare Lombroso, geboren in Verona (Italië) in een welvarend Joods gezin, studeerde geneeskunde in Padua, Wenen en Pavia. In 1862 werd hij in Pavia hoogleraar in de psychiatrie. Negen jaar later werd hij eerste geneesheer van het krankzinnigengesticht in Pesaro om vervolgens een jaar later terug te keren naar Pavia als buitengewoon hoogleraar in de psychiatrie en geneesheer-directeur van het krankzinnigengesticht daar. In 1876 werd hij hoogleraar in de gerechtelijke geneeskunde en gevangenisarts in Turijn. In dat jaar verscheen ook zijn bekende boek 'L'uomo delinquente' (De misdadige mens). Daarin betoogde hij dat misdadigers primitieve individuen waren, die biologisch gedetermineerd waren om crimineel te zijn. De oorzaak van criminaliteit lag volgens Lombroso dus in het individu en niet in maatschap-

pelijke factoren, zoals de aanhangers van de zogenoemde criminele sociologie beweerden. Ernstige misdadigers werden volgens hem gestuurd door biologische eigenschappen die de voorouders van normale mensen in de loop van de evolutie waren kwijtgeraakt. Deze geboren criminelen waren niet te redden en moesten daarom de doodstraf krijgen, aldus Lombroso.

Hij baseerde zijn theorie op onderzoek onder duizenden gevangenen. 'Fysiognomische' (gelaatkundige) metingen moesten het verband tussen uiterlijk en karakter duidelijk maken. Daarmee was Lombroso een typische aanhanger van het positivisme, een wetenschapstheoretische stroming die populair was in zijn tijd. Het positivisme legde sterke nadruk op het belang van empirisch onderzoek: door goed te meten zouden wetenschappers alles in kaart kunnen brengen, dus ook de oorzaak van criminaliteit. De theorie van Lombroso sloot bovendien aan bij het in zijn tijd breed aangehangen geloof dat het karakter van een persoon af te lezen was aan zijn uiterlijk: mooie mensen hadden een beter karakter dan lelijke.

Lombroso had felle tegenstanders, die de invloed van omgevingsfactoren op de ontwikkeling van een individu benadrukten. Kritische artsen vergeleken criminelen met bacteriën, die alleen gedijen op een goede voedingsbodem. Criminelen ontwikkelden zich volgens hen op een voedingsbodem van onder meer grote maatschappelijke ongelijkheid en armoede. Naar aanleiding van de vele kritieken heeft Lombroso zijn theorie enkele malen bijgesteld. Zo meende hij later in zijn leven dat criminaliteit het resultaat was van individuele (biologische) én sociale factoren.

Tegenwoordig heeft Lombroso in de wetenschap een slechte naam, die staat voor stigmatisering en vernederende schedelmetingen. Daarbij wordt vergeten dat Lombroso zich al vroeg sterk maakte voor een humane behandeling van gevangenen, juist omdat zij volgens hem geen schuld hadden aan hun criminaliteit. Ook ten aanzien van de psychiatrische zorg had Lombroso voor die tijd uitgesproken opvattingen. Hij pleitte voor humane zorg en behandeling, bevordering van recreatieve bezigheden en contacten met de buitenwereld. Zijn opvattingen hebben verandering op dit gebied sterk beïnvloed.

Bron

BeijerT, Apeldoorn CGL. Woordenboek van medische eponiemen. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1996.

